

NRC Carrière – Wat als er een collega overlijdt?

Als een collega overlijdt, kan de rouw daarom knap ingewikkeld zijn.

Door Jette Pellemans

Hij voelde letterlijk de ziel uit het bedrijf vloeien. Dat klinkt misschien raar, zegt Patrick Grotenbreg, maar dat was wat er gebeurde toen bij de ochtendvergadering van 4 april 2016 het bericht kwam dat zijn collega en directeur Rinke Visser plots was overleden. Hij had hem de dag ervoor nog gesproken. „Rinke was de oprichter van het bedrijf, de visionair. Een aimabel, markant figuur, met altijd mooie verhalen. Als zo iemand er dan opeens niet meer is... dan is dat een voelbare leegte in het kantoor.”

Het bedrijf waar Patrick Grotenbreg en Rinke Visser samenwerkten, was Adoptiq: een digitaal platform waar vraag en aanbod voor advertenties in geprinte kranten en tijdschriften samenkwamen. Visser had voor die tijd naam gemaakt als medeoprichter van WeTransfer en vanaf 2015 was Adoptiq zijn nieuwste project geweest. Ook Grotenbreg was van de partij, Visser en hij kenden elkaar nog van hun gezamenlijke tijd bij uitgeverij Wegener. Kort na de officiële lancering van Adoptiq overleed Rinke Visser aan een aneurysma waardoor een slagader scheurde. Hij was 48.

Daarna brak een “lastige, rare tijd” aan binnen het bedrijf waar ondertussen zo’n dertig man werkte, vertelt Grotenbreg. „Hoe ga je verder met een bedrijf waarvan de oprichter is overleden? Dat was één groot vraagteken. Hoe staat iedereen er emotioneel in, waar pakken we het zakelijk weer op?” Grotenbreg kon zijn emoties kwijt in gesprekken met zijn vrouw – die Rinke ook had gekend – en in fanatiek tennissen. „Dan merkte ik toch dat de spanning hoger zat dan ik dacht. Die periode heeft me wel een paar rackets gekost.”

Een collega die overlijdt – het komt in veel bedrijven voor. Wekelijks overlijden tussen de vier- en vijfhonderd personen onder de 65 jaar, volgens het CBS, van wie nog een deel werkzaam zal zijn. Of het nu plotsklaps overlijden is of een al aangekondigde dood: het levert vaak een ingewikkelde vorm van rouw op. Enerzijds is er het gemis van een collega die je dagelijks zag en met wie je misschien jarenlang alle lunchpauzes doorbracht. Anderzijds zijn er vaak een hoop zakelijke dingen te regelen. Van het zoeken en vinden van een vervangende collega tot een praktische vraag als: wat waren iemands wachtwoorden eigenlijk?

In het omgaan met dat rouwproces is een belangrijke taak weggelegd voor de leidinggevende, zegt rouwcoach Chantal Frederiks, die is gespecialiseerd in rouw op de werkvloer. Al is niet iedere manager daarop toegerust. „Ik hoor nog wel eens dat een overlijdensbericht per mail wordt gestuurd. Daar zitten niet altijd slechte bedoelingen achter. Het tekent alleen dat veel mensen binnen het bedrijfsleven geen kennis hebben van rouwprocessen, of zich er te ongemakkelijk bij voelen. Daar valt nog een wereld te winnen.” Want het moge duidelijk zijn: zo’n overlijdensbericht doe je niet per mail, maar in ‘het echt’. Frederiks: „In een fysieke of online vergadering en als dat niet kan, bel je als leidinggevende iedereen even op. Als je het gesprek maar aan gaat.”

Rouw om een collega is anders dan bij een familielid of een vriend die dichterbij je staan, maar niet per se minder ingrijpend, zegt Frederiks. „Je kunt iemands humor op de werkvloer enorm missen, iemands werkwijze, het sparren. In vergelijking met een familielid is zulk gemis misschien wat minder *all over the place*, maar het kan in je achterhoofd wel degelijk blijven spelen. Soms nog jarenlang.”

Dat weet ook Mirjam Schout, werkzaam bij het Landelijk Kennisinstituut voor Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA). Onfortuinlijk genoeg overleed zowel in 2017 als in 2019 een collega binnen het instituut. Beiden waren ernstig ziek. „Jan woonde net als ik in Utrecht en nog best vaak denk ik: hee, daar fietst -ie. Met de andere collega, Zeljana, zat ik lang samen op een kamer en nog steeds hoor ik soms wat ze zou zeggen in bepaalde situaties.” LKCA-collega Marlies Tal vult lachend aan, met semi-streng stem: „'Heb je de stekker er wel in gedaan?' Zeljana was verantwoordelijk voor de IT. Dit was altijd het eerste wat ze vroeg als je belde met een probleem.”

De leidinggevende van Mirjam Schout en Marlies Tal liet meteen na het overlijdensbericht weten dat ieder zijn tijd en ruimte mocht nemen om het verlies te verwerken. Dat waardeerde Schout heel erg. „Het was fijn dat er niks vastgelegd was. Dat je je niet schuldig hoefde te voelen als je even over Jan of Zeljana wilde praten. De organisatie stimuleerde het ook om hen te blijven herinneren, bijvoorbeeld door hun overlijden nog eens te noemen op de kerstborrel. Ook heeft een linkje naar Jans website met zijn fotoprojecten, een hobby van hem, nog lang op ons intranet gestaan.”

Een overlijden kan behalve emotioneel, ook praktisch een lange nasleep kan hebben, merkte Marlies Tal. „Jan was jarenlang verantwoordelijk voor het trendverslag dat het LKCA maakt, met informatie over hoe het gaat met de kunstcentra in Nederland. Dat verslag komt maar eens in de twee jaar uit, waardoor dik een jaar na Jans overlijden pas de eerste zónder hem was. Dan ben je weer even veel met iemand bezig.” Ook aan zijn lege bureau durfde lang niemand te gaan zitten. Tal: „Uiteindelijk heeft een verhuizing naar een ander pand dat opgelost.”

Omgaan met rouw komt allemaal neer op communicatie, zegt rouwcoach Chantal Frederiks. De kunst is volgens haar om als leidinggevende zo weinig mogelijk aannames te doen – ‘bijvoorbeeld: na drie maanden is het wel over’ - en zo empathisch mogelijk te luisteren naar waar de behoeftes liggen binnen het team. „De ene manager zal dat makkelijker afgaan dan de andere, maar het levert veel op: als iedereen open durft te zijn, levert dat minder ziekteverzuim op. Ook zal het zorgen dat collega's meer loyaliteit voelen om de toegenomen werkdruk op te vangen. Als collega's heb je iets groots gedeeld. Dat kan uiteindelijk ook zorgen voor een sterker samenwerkingsverband.”

Bij Adoptiq waren al snel na het overlijden van oprichter Rinke Visser alle collega's het erover eens: ter nagedachtenis aan Rinke zouden ze extra gas geven en zijn werk voortzetten. Toch heeft het bedrijf het niet gered. Anderhalf jaar later na Vissers wegvallen ging Adoptiq failliet. Grotenbreg: „Dat had niet met zijn overlijden te maken. De krantenwereld bleek toch te traditioneel om massaal over te stappen op ons systeem. Je weet nooit of het anders gelopen was als Rinke er nog wel was geweest. Wie weet had hij andere keuzes gemaakt.”